

CERAMICA FAZEI BOIAN-SPANȚOV DIN AȘEZAREA DE LA ISACCEA-SUHAT

CRISTIAN MICU

Cercetările arheologice efectuate în anii 1997 - 1998 în cadrul așezării aparținând culturii Boian, faza Giulești de la Isaccea-Suhat¹ (jud. Tulcea) au permis înregistrarea unui număr redus de fragmente ceramice având caracteristici diferite față de inventarul specific sitului. Prezența lor a fost stabilită în stratul vegetal; în stratul cultural postneolitic și în al doilea nivel de locuire neolitic, NII (superior).

În funcție de calitatea pastei, tratamentul aplicat suprafețelor și tehnicile de decorare, putem împărți fragmentele ceramice analizate în două categorii:

I. Ceramica realizată din argilă grosieră, de cele mai multe ori insuficient frământată, folosindu-se ca degresanți cioburi pisate, pietricele, nisip. Proporția dintre cele două componente (argilă și degresant) nu a fost cea optimă. Pereții vaselor - cu grosimi ce variază între 6-20 mm - au fost acoperiți cu angobă lustruită uneori intens. Pe un fragment se poate observa îmbinarea zonelor acoperite în partea superioară a vasului cu cele neacoperite în cea inferioară. Partea exterioară a pereților a fost tratată cu mai multă atenție în raport cu cea interioară, doar netezită. Vasele au fost arse în general uniform, în atmosferă reducătoare. Sunt și situații în care, datorită arderii neuniforme, în spărtura aceluiași fragment ceramic se regăsesc zone de colorație diferită.

1. Forme

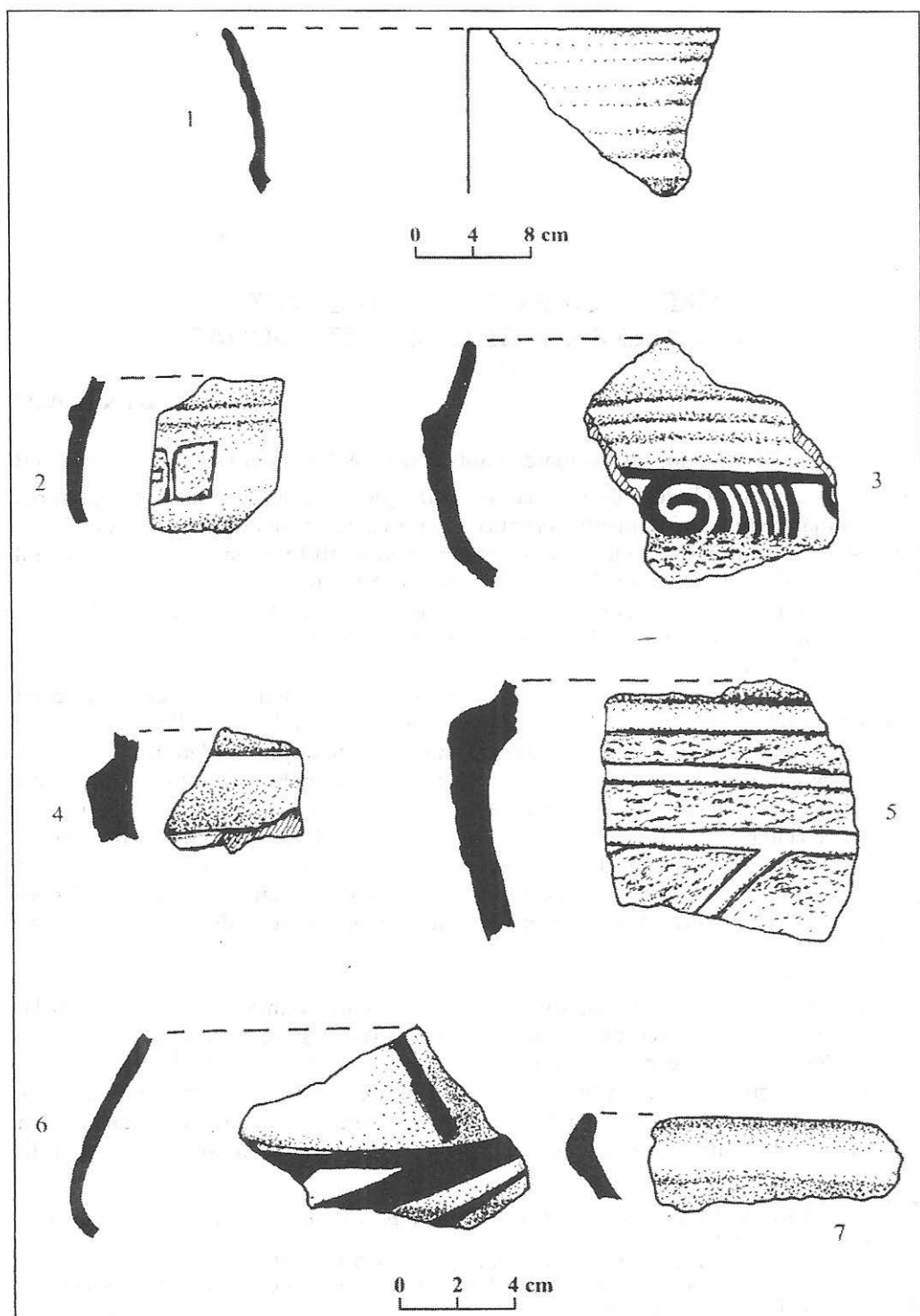
- a) Castronul cu partea superioară înaltă, tronconică și umăr rotunjit (pl. I.1, II.1).
- b) Castronul cu gât scurt tronconic, umăr lat, partea inferioară tronconică (pl. I/2, 3, II/2, 3). Pentru această formă întâlnim analogii în nivelul 2 din așezarea de la Radovanu².
- c) Vasul cu umăr proeminent, ușor teșit, partea inferioară tronconică (pl. I.5, II/5). Forme asemănătoare au fost descoperite în peștera Gura Dobrogei³ (aflată în raza satului cu același nume), stratul mijlociu în asociere cu material ceramic Hamangia III⁴

1 C. Micu, S. Micu, *Isaccea-Suhat, 1997. Raport preliminar*, Sesiunea Anuală de Rapoarte Arheologice, Vaslui, 1999.

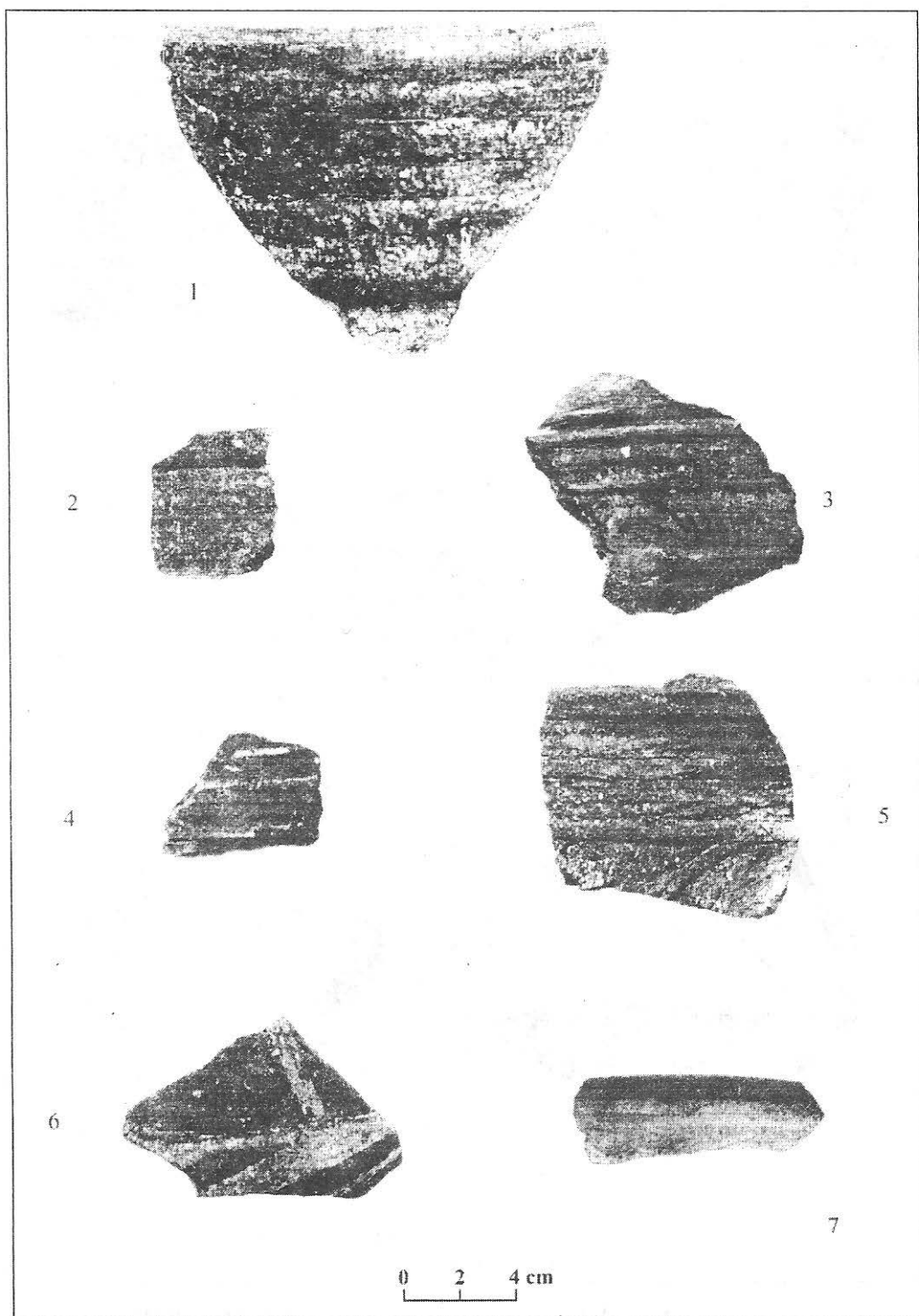
2 E. Comșa, *Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos*, 8, 1990, fig. 16/1.

3 N. Hartuche, *Pontica*, 9, 1976, p. 15, fig. 9/3. Precizăm că în lucrarea citată vasele reprezentate în fig. 9/2, 3 au fost aranjate invers în pagină.

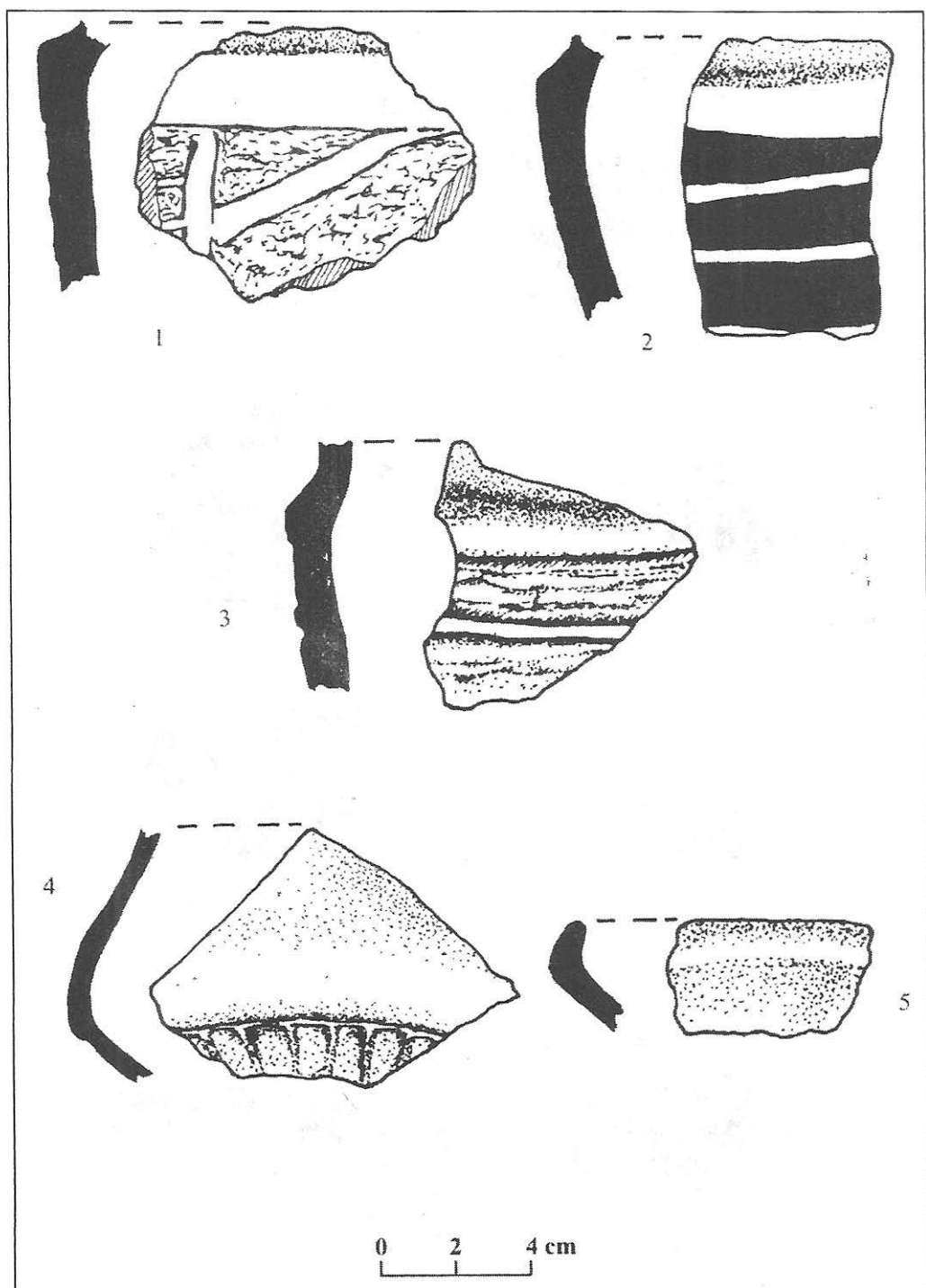
4 P. Hașotti atribuie materialul ceramic al culturii Hamangia din acest strat etapei IIIc, P. Hașotti, *Epoca neolitică în Dobrogea*, Constanța, 1997, p. 66.

Pl. I. Isaccea-Suhat. Ceramică faza Boian-Spanțov. 1 - 5 - grosieră; 6 - 7 - fină.

Pl. II. Isaccea-Suhat. Ceramică faza Boian-Spanțov. 1 - 5 - grosieră; 6 - 7 - fină.

Pl. III. Sarichioi - La Bursuci. Ceramică faza Boian-Spanțov (inedită).
1 - 3 - grosieră; 4 - 5 - fină.

și în așezarea de la Sarichioi, punctul *La Bursuci* (pl. III.1).

d) O formă asemănătoare celei prezentate mai sus, cu o singură deosebire și anume umărul ascuțit (pl. I/4, II/4). Analogiile sunt prezente la Hârșova⁵, în stratul atribuit de P. Hașotti "subfazei" Boian-Spanțov, Spanțov⁶, Sarichioi (pl. III/2, 3).

2. Tehnici de decorare. Motive ornamentale

De cele mai multe ori a fost folosită excizia largă, superficială, însoțită de încrustație, evidențiindu-se motivele liniare cruceate, tehnică obișnuită în ultimă fază a culturii Boian⁷ (pl. I/2, 4-5, II/2, 4-5). Pe un fragment ceramic au fost combinate caneluri fine, orizontale cu o zonă pictată cu grafit (delimitată de o linie orizontală pictată și o suprafață rămasă neacoperită de angobă) în care s-au reprezentat linii curbe și spirale (pl. I/3, II/3). Asocierea celor două tehnici de decorare o întâlnim și la Tangâru⁸, în nivelul 11. La Isaccea canelurile orizontale apar și singure la partea superioară a vaselor (pl. I/1, II/1). Alături de tehnicile de decorare menționate mai sus este prezentă și incizia adâncă (pl. I/4, II/4).

II. Ceramică realizată din argilă fină, bine frământată, folosindu-se ca degresanți nisipul și cioburile pisate mărunt. Pereții vaselor - cu grosimi de 4-5 mm - au fost acoperiți cu un strat subțire de lut lustruit. Arderea s-a realizat uniform, într-o atmosferă reducătoare.

1. Forme

a) Strachină cu buza aplecată ușor în interior, umărul rotunjit, partea inferioară probabil tronconică (pl. I/7, II/7). Cele mai apropiate analogii le întâlnim la Sarichioi (pl. III/5).

b) Vase cu umăr rotunjit (pl. I/6, II/6). Și pentru această formă întâlnim un exemplar asemănător în așezarea de la Sarichioi (pl. III/4).

2. Tehnici de decorare. Motive ornamentale.

Un singur fragment a fost decorat, pe suprafața sa exterioară fiind reprezentate benzi late, pictate cu grafit, în combinație cu o linie orizontală incizată superficial care, în fapt, marchează limita dintre umăr și partea superioară a vasului (pl. I/6, II/6). Remarcăm prezența acestui ultim detaliu și pe fragmentul ceramic de la Sarichioi (pl. III/4).

Luând în considerare toate caracteristicile ceramicii analizate în prezentul articol, o încadrăm în faza Spanțov a culturii Boian.

Amintim că în Dobrogea (ca de altfel și în întreaga arie ocupată în nordul Dobrogei de triburile Boian), au fost folosite frecvent două sisteme de periodizare a culturii Boian, deosebirile fiind determinate de atribuirea unui conținut diferit ultimei faze a acesteia. Prin urmare, în bibliografia de specialitate am întâlnit așezări fie în faza

⁵ *Ibidem*, p. 67-68, fig. 72.

⁶ S. Morintz, C. Preda, *Materiale*, 5, 1959, p. 165, g-fig. 2/1.

⁷ E. Comșa, *Istoria comunităților culturii Boian*, București, 1974, p. 117.

⁸ D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961, p. 408, fig. 185.

de tranziție la cultura Gumelnița, fie în faza Spanțov, în funcție de opțiunile fiecărui cercetător⁹. Am preferat folosirea ultimei periodizări observând că în cazul celei dintâi s-a încercat de multe ori o definire exactă a conținutului, fără a se ajunge la un numitor comun, existând și posibilitatea integrării în contextul fazei finale a culturii Boian a unor elemente gumelnițene pe deplin formate. Alegerea pe care am făcut-o nu contrazice legătura organică dintre ultima fază a culturii Boian și prima a culturii Gumelnița, fapt demonstrat și în Dobrogea de realitățile stratigrafice¹⁰.

Revenind la materialul ceramic Boian-Spanțov de la Isaccea-Suhat, se impune stabilirea raportului existent între acesta și așezarea aparținând fazei Boian-Giulești. În debutul articolului am menționat contextul în care au fost descoperite fragmentele ceramice aflate în discuție. Numai două dintre ele erau prezente într-un complex arheologic, și anume C₆₀G₄₉, ce aparține NII, cu inventar specific fazei Boian-Giulești. Trebuie adăugat însă că acest complex a fost afectat de un mormânt care poate fi încadrat, cu unele rezerve, în epoca bronzului și de o groapă getică de perioadă elenistică. Nu excludem, prin urmare, posibilitatea ca cele două fragmente ceramice să fi fost antrenate de aceste intervenții ulterioare. Celelalte piese se aflau fie în NII, fie în stratul cultural postneolitic și cel vegetal, situație care se poate explica prin activitățile agricole desfășurate în zona cercetată. În schimb, cercetările făcute în punctul Suhat nu au pus în evidență până în prezent existența unui nivel de locuire sau a unui complex aparținând ultimei faze a culturii Boian.

Datele prezentate până acum conduc spre formularea a două ipoteze de lucru: fragmentele ceramice Boian-Spanțov pot documenta fie o locuire sporadică la nivelul acestei faze, fie un contact între comunități Boian aparținând unor faze diferite. Ultima ipoteză ar putea fi susținută de descoperirea unor fragmente ceramice Boian-Vidra și Boian-Spanțov în așezările Boian-Giulești de la Lișcoteanca¹¹ și, indirect, de prezența destul de importantă a ceramicii Hamangia III în complexe de locuire de la Isaccea în întreaga evoluție a sitului¹². Este cunoscut că în urma analizării informațiilor oferite de descoperirile din zona centrală și sudică a Dobrogei precum și din răsăritul Munteniei, s-a ajuns la precizarea unui sincronism între Hamangia III și Boian-Vidra, Boian-Spanțov¹³.

9 Pentru acest aspect al problemei există un număr important de lucrări, din care amintim: D. Berciu, S. Morintz, *Materiale*, 3, 1957, p. 89; D. Galbenu, *SCIV XIII*, 1962, 2, p. 289-290; E. Comsa, *op. cit.*, p. 43; N. Harțușche, *op. cit.*, p. 14-15, 19; E. Oberländer-Târnoveanu, I. Oberländer-Târnoveanu, *Materiale* 13, 1979, p. 63; P. Hașotti, E. Lăzurcă, *Symposia Thracologica* 7, 1989 (în acest studiu sunt menționate la p. 43-44 o fază Boian-Spanțov, prezentă la Hârșova - tell, sincronă în mare parte cu cea de-a doua jumătate a fazei Ceamurlia de Jos și o fază de tranziție la cultura Gumelnița prezentă la Hârșova-tell, Ghindărești, Gura Dobrogei, Tariverde, Sarichioi, ale cărei comunități au asimilat populația Hamangia); D. Popovici, P. Hașotti, D. Galbenu, C. Nicolae, *Cercetări Arheologice*, 9, 1992, p. 10-11; E. Lăzurcă, *Peuce*, 11, 1995, p. 20.; P. Hașotti, *op. cit.*, p. 63.

10 P. Hașotti, în *Actes du XIIe Congrès International de Science Prehistoriques et Protohistoriques II*, Bratislava, 1993, p. 356.

11 S. Pandrea, V. Sârbu, M. Mirea, *Istros*, 8, 1997, p. 60. Trebuie precizat că, pentru a-și susține afirmația, autorii acestui articol au făcut trimitere și la N. Harțușche, F. Anastasiu, *Catalogul selectiv al colecției de arheologie a Muzeului Brăilei*, 1976, p. 13-14, unde nu se precizează explicit acest lucru, ci doar "aparitia în așezarea de la Lișcoteanca - punctul Moș Filon a unor vase cu decor excizat, care atestă o etapă mai târzie a culturii Boian-Giulești (II) ce se apropie de faza Vidra". Aceeași observație a fost prezentată de N. Harțușche și cu altă ocazie: N. Harțușche, *Istros* 1980, p. 285.

12 C. Micu, *Pontica*, 31, 1998, p. 25-35.

13 P. Hașotti, *Pontica*, 26, 1993, p. 37.

Dacă s-ar confirma ipoteza unei locuiri sporadice în faza Boian-Spanțov în punctul *Suhat*, va trebui să precizăm și căile de pătrundere în nordul Dobrogei a comunităților corespunzătoare, în situația în care așezarea de la Isaccea-*Suhat* ar fi oarecum izolată de restul descoperirilor aflate în special în zona centrală a provinciei. Pentru moment, ținând cont de analogiile amintite din așezările Boian-Spanțov din Dobrogea, credem că nu ar fi greșit dacă am afirma că prezența la Isaccea a fragmentelor analizate în prezentul articol se înscrie în fenomenul complex al penetrării triburilor Boian din ultima fază în spațiul danubiano-pontic.

Rămâne ca cercetările viitoare să aducă suficiente argumente pentru formularea unor concluzii pertinente în cadrul direcțiilor avansate în acest moment.

BOIAN-SPANȚOV PHASE CERAMICS IN ISACCEA-SUHAT SETTLEMENT

– Abstract –

At the beginning of this article some ceramic remains belonging to Boian Culture - Spantov phase have been presented. They were uncovered inside the neolithic settlement from Isaccea-Suhat (Tulcea County, Northern Dobroudja, Romania). Afterwards we have specified that on Dobroudja territory (but not only there) they frequently used two systems which define the periodicity of Boian Culture, the differences being caused by conferring a special content to its latest phase. Consequently, in the scientific bibliography one could find either settlements which are integrated in the transitional phase towards Gumelnita Culture or in Spantov phase, depending upon each researcher's option. Within this article we have preferred the second system of periodicity, as we have noticed that in the case of the first one they tried many times to reach an exactly definition of the content, but unfortunately without a final mutual denotation. Also, we notice there is the possibility that certain thoroughly formed elements of Gumelnita Culture could be integrated in the context of Boian Culture final phase. Our choice does not contravene the organic connection which exists between the latest Boian Culture phase and the first Gumelnita phase and this fact has been proved by the stratigraphic realities in Dobroudja, too.

Coming back to Boian - Spantov pottery remains from Isaccea - Suhat, it is imperative to establishing the real relation between this material and the settlement belonging to Boian - Giulesti phase. It has been pointed out in this article the context in which the above-mentioned pottery remains were uncovered. We have found just two of them inside an archaeological complex, namely C60 G49, which belongs to N II level (superior) and has a specific Boian - Giulesti phase inventory. We have to add, however, that this complex was affected by a Bronze Age tomb and also by a Getic pit of Hellenistic Age. Consequently, it is not out of the question the possibility that the two ceramic fragments would have been brought through these subsequent interventions. The other pottery remains were found either on N II or in the post-neolithic layer and the vegetable one and this situation could be explained by the agricultural activities carried on in the researched area. In return, the researches carried out in Suhat did not give emphasis to the existence of a dwelling level or of any complex belonging to the latest phase of Boian Culture.

The presented data have led to wording of two assumptions: the Boian - Spantov pottery remains may gather documentation either for a sporadic settlement at the level of this phase or a link between Boian communities belonging to different phases. The second assumption could be supported through the finding of some pottery remains of Boian - Vidra, Boian-Spanțov inside Boian - Giulești settlements from Lișcoteanca (Braila County) and, indirectly, through the important enough existence of Hamangia III pottery inside dwelling complexes from Isaccea during the whole evolution of this site. It is known that following up the analysis of the information offered by the findings from Central and Southern Dobroudja, as well as from the Eastern part of Wallachia, they reached the specification of a synchronism between Hamangia III and Boian - Vidra, Boian - Spanțov.

If the assumption of a sporadic settlement of Boian - Spantov phase at Suhat site would be confirmed, the penetrations ways of the proper communities on Northern Dobroudja should be specified too, in the case the settlement from Isaccea would be somehow isolated from the remainder of the findings situated especially on the central zone of the province.

For the moment, taking into account the analogies of the pottery remains from Isaccea inside Boian - Spanțov settlements on Dobroudja territory, we consider it would not be wrong if these ones enter the complex phenomenon of tribes penetration from latest Boian phase in the Danubian - Pontic area.